

VÝLETY, KTERÉ NADCHNOU DĚTI I RODIČE

HRAVÝ PRŮVODCE PO HRADECH A ZÁMCÍCH

NAPSALA
IVA PETŘINOVÁ
ILUSTROVAL
VOJTĚCH ŠEDA

FRAGMENT

Hravý průvodce po hradech a zámcích

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

FRAGMENT

Iva Petřinová

Hravý průvodce po hradech a zámcích – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2024

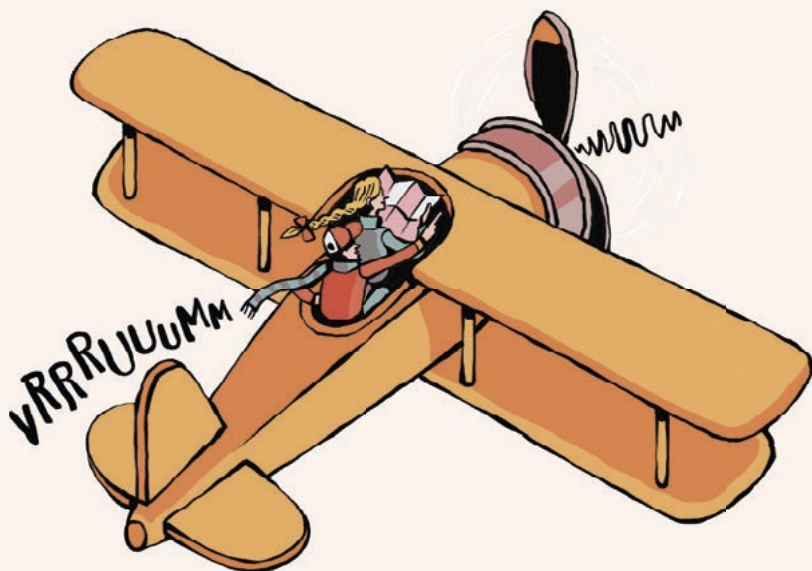
Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

PROCHÁZKY, KTERÉ NADCHNOU DĚTI I RODIČE

HRAVÝ PRŮVODCE PO HRADECH A ZÁMCÍCH

NAPSALA
IVA PETŘINOVÁ

ILUSTROVAL
VOJTĚCH ŠEDA

FRAGMENT

Vysvětlivky

úkol pro děti

otázka pro děti

OBSAH

STŘEDNÍ ČECHY

1. KŘIVOKLÁT hrad křivě kladený. 7
2. KONOPIŠTĚ konec starých časů 17
3. KAČINA český Bílý dům. 27

JÍŽNÍ ČECHY

4. TŘEBOŇ vodní růže. 39
5. ČERVENÁ LHOTA zámek ze všech
nejpohádkovější 51

ZÁPADNÍ ČECHY

6. BEČOV NAD TEPLOU nález století. 61
7. HORŠOVSKÝ TÝN malý Krumlov
západu 73

SEVERNÍ ČECHY

8. SYCHROV vyřezávaná pohádka
severu. 85
9. BEZDĚŽ král českých hradů. 97
10. JEZEŘÍ nad propastí. 107

VÝCHODNÍ ČECHY

11. NÁCHOD zámeček vršku kulatého . . . 117
12. KOST gotická ozdoba Českého ráje. . . 129
13. HRÁDEK U NECHANIC na křídlech
kamenného motýla 139
14. SLATIŇANY království nejen
pro koně 147

VYSOČINA

15. JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU
moravské Versailles 159

SEVERNÍ MORAVA A SLEZSKO

16. JÁNSKÝ VRCH na konci světa. 171
17. SOVINEC v říši záhad a tajemství. . . . 179

18. HRADEC NAD MORAVICÍ zámek
jako od Disneye. 189

STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ MORAVA

19. BOUZOV jak se staví středověký
hrad 201
20. BUCHLOVICE barokní dárek
z lásky 209
21. LEŠNÁ pohádka uprostřed Safari. 217

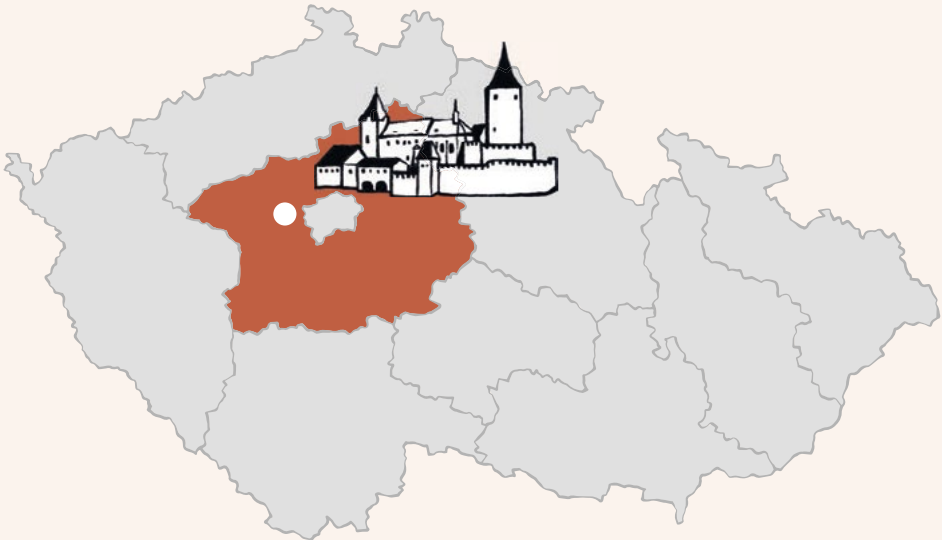
JÍŽNÍ MORAVA

22. VALTICE jednou nohou
v Rakousku 227
23. SLAVKOV ohromil i Napoleona 237

STŘEDNÍ ČECHY

1. KŘIVOKLÁT

hrad křivě kladený

Dostal jméno podle křivých klátů neboli stromů, které ho obklopovaly, a časy rozkvětu střídala období zlá. Jeden z nejstarších a nejvýznamnějších hradů schovaný v lesích mezi kopci si zamilovala řada českých knížat a králů a jistě si ho oblíbíte i vy. Křivoklátem prochází několik prohlídkových tras, do okolí se rozhlédnete z vysoké válcové věže a v hradní krčmě na nádvoří si můžete dát něco dobrého k snědku. A jako bonus se dozvíte, kde najdete nejlepší místo pro společnou fotku!

TRASA »»→

parkoviště Křivoklát-nad hradem »»→ hrad Křivoklát »»→ lesní cestou za pivovarskými sklepy (830 m) k dendrologické stezce »»→ rekreačně naučný areál Křivoklát »»→ Informační a vzdělávací středisko Lesů ČR »»→ parkoviště Křivoklát-nad hradem

Délka trasy: 3 km

Hrad Křivoklát vznešeně a majestátně shlíží z vrcholu lesnatého ostrohu do údolí Rakovnického potoka i nedaleké Berounky. Vznikl za vlády Přemyslovců jako lovecké sídlo v samotném centru největšího loveckého revíru českých králů. Bohatě okolní hvozdy ukrývaly dostatek zvěře, kterou čeští panovníci se svými družinami s oblibou lovili. Po Přemyslovcích tu pobývali Lucemburkové. Z nich nejvíc času za zdmi hradu nedobrovolně pobyl kralevic Václav, pozdější český král a říšský císař Karel IV. Jeho otec Jan Lucemburský se obával, že se Eliška Přemyslovna chystá synovým jménem převzít vládu v zemi, a tak královské batole nechal uvěznit napřed na Lokti a potom právě na Křivoklátě. Chlapec tu v odloučení od matky strávil tři roky, než ho roku 1323 odeslali na výchovu k francouzskému královskému dvoru. Je logické, že ke Křivoklátu zrovna nepřílnul. Zato jeho syn Václav si sídlo velmi oblíbil, trávil tu mnoho času lovem v okolních

královských lesích, hledal tu azyl v neklidných dobách sporů s českou šlechtou, a dokonce inicioval velkorysou přestavbu celého hradu. Za husitských válek padl hrad několikrát do rukou obou znepřátelených stran, nový lesk mu pak vrátila pozdně gotická přestavba za Vladislava Jagellonského na přelomu 15. a 16. století. Pak nastoupili na český trůn Habsburkové a tím éra křivoklátské slávy prakticky skončila. Rudolf II. hrad nevyužíval a začal ho pronajímat. Z kdysi pyšného královského sídla se stalo obávané státní vězení. Hrad vyhořel a chátral. To se změnilo až v roce 1733, kdy Křivoklát sňatkem získali Fürstenberkové. Byli výbornými hospodáři, kteří vydělané prostředky vložili do rekonstrukce, a ta navrátila celému hradnímu areálu někdejší středověký vzhled. Rodina vlastnila i zámek v Lánech, který stejně jako Křivoklát ve 20. letech 20. století prodala československému státu.

TIP

Máte-li duši dobrodruha, vydejte se na Křivoklát vlakem, užijete si romantickou jízdu motoráčkem z Berouna údolím Berounky nebo z Rakovníka údolím Rakovnického potoka. Vyhnete se tak hledání místa na parkovištích a cesta z vlakové stanice k hradní bráně měří jen něco málo přes půl kilometru.

Následující trasa má začátek i konec na velkém parkovišti nad hradem. Odsud je to k **Prochodité věži**, kterou se vchází na dolní nádvoří hradu, co by kamenem dohodil. Věž nechal postavit král Václav IV., který si Křivoklát v počátcích své vlády velmi oblíbil.

Který český panovník s monogramem „W“ se pustil do velkolepé přestavby Křivoklátu v poslední čtvrtině 15. století?

*Byl to král
Vladislav II. Jagellonský.*

Křivoklát byl jediný královský hrad v Čechách, kterým Vladislav Jagellonský disponoval. Po husitských válkách byl zpuštěn vojsky a zůstal v troskách. Vladislav se pustil do velkorysé přestavby a dal si opravdu záležet. Značnou pozornost věnoval nejen vybudování moderního obranného systému s parkánovou hradbou a věžemi, ale také úpravám obytné části. Z Křivoklátu učinil rezidenci, která patřila mezi nejhonosnější sídla střední Evropy.

Hradem prochází tři prohlídkové trasy v délce trvání od třičtvrtě hodiny až do hodiny a třičtvrtě. Vybrat si můžete buď zkrácený okruh reprezentativními hradními paláci, který zvládnou i menší děti; hodinový okruh nejstarším jádrem gotického hradu a pro fajnšmekry je připraven kompletní okruh celým

hradem. Počítejte však s tím, že je fyzicky náročnější; kvůli množství schodů není vhodný pro každého. Pokud se vám nechce na komentovanou exkurzi nebo vás tlačí čas, využijte alespoň vstupenku na volný okruh bez průvodce spojený s prohlídkou hradeb a návštěvou velké věže.

I tak je co vidět; a dost možná, že vám některá místa budou povědomá. Nejen se čemu divit, ještě víc korunovaných hlav než ve skutečnosti hostil Křivoklát na filmovém plátně. Natáčely se tu například pohádky Jak se budí princezny, Honza málem králem, Tři veteráni, Anděl Páně, Korunní princ nebo temný příběh Kletba bratří Grimmů. A v jedné české pohádce s poměrně ponurou atmosférou se stal sídlem krále a jeho tří synů.

Jak se jmenuje filmová pohádka o bratřech – dvojčatech Jaroslavovi a Jaromírovi ze Země lva, kteří se vydávají na nebezpečnou cestu do diamantových skal?

Jedná se o pohádku Třetí princ natočenou na motivy příběhu K. J. Erbena.

Jak už víme, zvláštní vztah ke Křivoklátu měl Otec vlasti, císař Karel IV. Jak by vám asi bylo, kdyby vás jako malé dítě vlastní otec několik let věznil? Karel tu nedobrovolně pobýval v letech 1319 až 1323 sám, bez matky. Když konečně mohl Křivoklát opustit, vydal se do Francie, odkud si později přivezl svou první ženu Blanku, a zastavil se s ní opět na Křivoklátě. Hrad, který mu způsobil

tolik útrap, byl teď svědkem jeho radosti, když tu mladí manželé v květnu roku 1335 přivítali na svět první dceru Markétu.

Svého času byl Křivoklát vyhlášeným státním vězením a obávané křivoklátské sklepení okusily i mnohé osobnosti své doby, např. čtyři předáci povstání kutnohorských havířů nebo nepohodlní duchovní z řad Jednoty bratrské.

Mezi uvězněnými byl také alchymista a šarlatán na dvoře císaře Rudolfa II. O koho se jednalo? (Nápovědu najdeš v hladomorně i ve věži.)

Byl to Angličan známý pod jménem Edward Kelley nebo Edward Talbot.

ZAJÍMAVOST

Edward Kelley pobýval na dvoře Rudolfa II. jako alchymista. Sliboval, že mu vytvoří kámen mudrců, elixír věčného mládí či nápoj neviditelnosti anebo že z běžného kovu vyrobí zlato. Císař nakonec ztratil trpělivost s jeho neustálými sliby. Když pak Kelley navíc v souboji zabil císařského úředníka Hunklera, skončil za mřížemi žaláře ve věži Huderka na Křivoklátě. Tam usilovně přemýšlel, jak by se z chladných, nehostinných zdí dostal. V duchu si měřil výšku věže a v nestřežených chvílích z vláken a různých látek splétal provaz. Když byl dost dlouhý, upevnil jej za tmy na okenní mříž a spustil se po něm z věže

dolů. Tentokrát se ale odvážný pokus bývalého dvorního alchymisty nezdařil; chatrný provaz se přetrhl, věžeň dopadl na ostrou hranu zvětralé skály a roztříštil si koleno. Zlámanou nohu mu museli (zaživa!) uříznout a císař Rudolf II. se rozhodl, že mu daruje svobodu pod podmínkou, že v budoucnu nebude klamat důvěřivé lidi. Edward Kelley byl však nepoučitelný, a sotva mu soustružník vyrobil dřevěnou náhradu, vydal se do Prahy a s listinou se zfalšovaným podpisem císaře si napůjčoval spoustu peněz. Během krátké doby nadělal dluhy za deset tisíc kop. Až když si nechal ušít šaty a nezapltil, krejčí ho udal. A brzy se k němu přidávali další a další poškození. Královská komora na Kelleyho vydala zatykač a spravedlnost dostihla anglického dobrodruha v severočeském Mostě. Putoval do vězení na hrad Hněvín a zase se pokusil o útěk.

A opět neúspěšně; úniková cesta byla kuriózní – prevétní štola. Uprchlík zapadl do výkalů a poranil si koleno zdravé nohy. Když i tento útěk skončil nezdarem, požil nepoučitelný podvodník v zoufalosti jed, a ukončil tak sám pestrý běh svého dobrodružného života.

A jak přišla věž **Huderka** ke svému jménu? Prý na věži hrála (hudla) kapela, aby přehlušila křik mučených. Místní pověsti hovoří o tom, že se tu občas zjevují přízraky některých vězňů, kteří ve zdejších hradních kobkách v minulosti prožili dlouhý a jistě neradostný čas. Radši pryč odsud...

Vlastní jádro hradu dnes obklopuje tzv. **horní nádvoří** a zde také začínají komentované prohlídky s průvodcem. Majestátní dominantu královského Křivoklátu tvoří **Velká věž**, která sloužila k obraně i obývání. Takové věže se nazývají donjony a většinou bývají čtverhranné, kdežto křivoklátská věž je kruhová. Pro obyvatele hradu bývala posledním útočištěm. Vidíte portál dveří,

kteří vedou do vzduchoprázdna? Tak tudy se lidé vbíhali ukrýt do věže po dřevěných spalných můstcích. Jakmile byli v bezpečí jejich silných zdí, shodili přístupové padací můstky a čekali, až přijde pomoc. Právě síla jejich stěn dokládá, že bylo myšleno na obrannou funkci věže; zatímco na straně otočené

k nádvoří, odkud nebezpečí nehrozilo, měří necelé tři metry, na vnější straně, kde je věž propojená s hradbou, dosahuje šířka zdí až deset metrů.

Při prohlídce interiérů nejprve nakouknete do **stříbrnice**. Ta byla svého času vybrána jako bezpečný úkryt pro české korunovační klenoty. Císař Zikmund je sem nechal převézt v roce 1419 a společně s nimi sem své poklady uložili i významní pražští patricijové. Když o rok později od zapálené maštale zachvátily plameny celý hrad, korunovační klenoty se našťěstí podařilo zachránit a odvézt. Poklady pražských patricijů tu už ale k velkému

překvapení nebyly a dodnes nikdo neví, kam se ztratily...

Kuriozitou ve stříbrnici jsou dubové dveře, které nikam nevedou. Jsou to nejstarší dveře na Křivoklátě, které nechal zhotovit Vladislav Jagellonský v roce 1479. Až si budete lámat hlavu, jak je možné odhadnout rok jejich vzniku tak přesně, podívejte se na ně pozorněji: kolem dveří na kovové aplikaci se dodnes zachoval původní nápis „*Letha bozicho tiszczeho cztirsteho sedmdesateho devateho ty su dwerze dielany za Hrozska z Prossowicz hitmana na hradku Krivoklatu.*“

Klepadlo na těchto historických dveřích má podobu hlavy jednoho zvířete. Zjistí kterého.

Klepadlo má podobu lví hlavy, a je dokonce ještě starší než samotné dveře. Ty byly poškozeny požárem v roce 1826, a proto Fürstenberkové nechali do vchodu vsadit jejich věrnou kopii. Klepadlo však pochází z doby kolem roku 1250.

Srdcem celého areálu je **hradní kaple Korunování Panny Marie**, která kdysi sloužila pouze vladaři. Pro panovníka a jeho rodinu sloužila velká kamenná sedilia po pravé straně kaple. Nevíte, co jsou to sedilia? Jsou to ta pevná sedátka v přední části kostela, která jsou určena

kněžím. Protože však šlo o královskou kapli, sedával tu právě panovník.

Z centrální části oltáře přímo na něj směřoval pohled Panny Marie. Nad sebou měl původně vyobrazeny dva znaky Českého království. Když vezmeme v potaz všechny požáry, které tolikrát poničily celý hrad, je zázrak, že kaple zůstala ušetřena. Zdejší oltář je jasným důkazem, že gotika vůbec nebyla šedá a ponurá, naopak. Barevný oltář nás překvapí obrazy čtyř českých patronů: Václava, Víta, Prokopa a Zikmunda, které spatříme po zavření obou křídel.

Postavy dvanácti apoštolů na stěnách bychom v kapli očekávali, ale co se to krčí na dřevěných lavicích? Jsou to nestvůry zla prohrávající boj s dobrem. Při troše

fantazie si můžete představit, jaké konkrétní špatnosti jednotlivé výjevy představují. Lidé si pak podle toho sedali do té „své“ lavice.

Zkus najít lavici s vyřezanou příšerkou, která nejlépe symbolizuje tvoji špatnou vlastnost.

Několikrát zmiňovaný král Vladislav Jagellonský se záhy po svém nástupu na trůn pustil do velkolepé přestavby hradu v duchu pozdní neboli vladislavské gotiky. Největší změny prodělal hradní palác; ve výzdobě **královského sálu** najdeme několik jejích znaků, například

hvězdové klenby, žebra zdobená olistěnými větvíčkami, sedlový portál dveří... Královský sál má rozměry 28 × 8 metrů a impozantní je i jeho výška – 8,5 metru. To z něj dělá druhý největší gotický sál pravidelného tvaru u nás.

Kde se nachází ten vůbec největší středověký slavnostní sál?

Větší je už jen Vladislavský sál na Pražském hradě o rozměrech 62 × 16 metrů.

V královském sále se podepisovaly důležité smlouvy a listiny, které ovlivnily celou naši historii. Vzácné hosty zde přijímal už Přemysl Otakar II., císař Karel IV. tu podepsal zakládací listinu Nového Města pražského a jeho syn Václav IV. přivítal poselstvo anglického krále Richarda. Svého času měl Křivoklát dokonce větší význam než Pražský hrad.

Je pozoruhodné, že stejně jako hradní kaple přežil všechny požáry bez újmy. Čemu však neunikl, byla nešťastná přestavba v době, kdy hrad vlastnili poslední majitelé s modrou krví Fürstenberkové. Někdy v polovině 18. století byl sál rozdělen na dvě patra; z té horní vzniklo skladiště a ve spodní čtyři nové místnosti. Z té doby pocházejí i nevšední obrázky na zdech.

Napadá tě, proč jsou na zdech sálu obrázky, které vypadají, jako by je malovaly malé děti?

Věř, nebo ne, opravdu je malovaly děti! Při jednom z požárů hradu vyhořela i zdejší škola, a tak kníže z Fürstenbergu využil místnosti sálu pro vytvoření školní třídy. V 18. století se tu tedy vyučovaly děti, a jak to tak vypadá, zdi sálu posloužily jako tabule.

Abychom Fürstenbergům nekřivdili; nebýt jich, zbyly by z královského Křivoklátku jen trosky. Posledním šlechtickým majitelům hradu trvalo téměř sto let, než napravili škody, které napáchal během tří hodin 18. srpna 1826 velký požár. Obnovu, na které se podíleli i věhlasní architekti Josef Mocker a Kamil Hilbert, dokončili až v době 1. republiky. Fürstenberská éra patří v dějinách Křivoklátska k nejšťastnějším. Osvícení šlechtici zde zavedli systematické lesní i polní hospodářství, rozvíjeli průmyslovou výrobu, zakládali nové hospodářské dvory a vesnice a významnou měrou přispěli i ke zlepšení životní úrovně a růstu vzdělanosti

zdejšího obyvatelstva. Kníže Karel Egon I. z Fürstenbergu byl přezdíván „žebrácký advokát“. Na svém panství zakládal a finančně podporoval školy a ve svém hospodářském dvoře v Podmoklech zrušil robotu už v roce 1779, tj. o téměř sedmdesát let dříve, než k tomu došlo v celé monarchii. Stál u zrodu proslulé **fürstenberské knihovny**, která se postupně rozrůstala a ve výsledku čítá okolo 53 tisíc svazků. Knihovnu zdobí také další svědek naší minulosti; křeslo, na kterém rád sedával Tomáš Garrigue Masaryk na zámku v Lánech. Dostal ho darem právě od Fürstenberků, a proto jej zdobí rodový znak šlechticů.

Jakou barvu má čalounění „Masarykova křesla“?

Křeslo je potaženo modrým čalouněním s vyšivkou znaku Fürstenberků.

Fürstenberkové byli také cestovatelé, badatelé a sběratelé všeho druhu. Zanechali na hradě celou řadu sbírek, ze které je dnes tvořeno celé muzeum.

Jednou z nejhezčích sbírek jsou **historické saně**, mezi nimiž najdeme i bohatě zdobené saně pro děti s vyhříványými sedátky a další kuriozity.

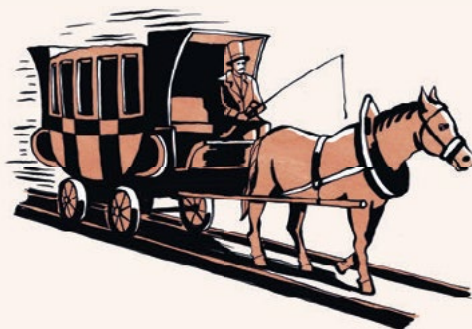
Za Karla Egona II. z Fürstenbergu dosáhlo Křivoklátsko vrcholu svého rozkvětu. O knížeti se možná tolik neví, že svou

podnikavostí přispěl také k objevu světoznámých křivoklátských nalezišť zkamenělin trilobitů.

Zjisti z informačních tabulí či materiálů v informačním středisku, jaká práce přivedla francouzského inženýra Joachima Barranda na Křivoklátsko?

Barrande byl požádán, aby posoudil možnost prodloužit koněspřežnou železnici přes údolí Berounky. A při mapování terénu narazil na naleziště zkamenělin.

Práce na stavbě koněspřežné železnice z Prahy do Plzně z velké části financoval právě kníže z Fürstenbergu. Úctu, kterou si kníže osvícenou správou Křivoklátska vydobyl, vyjádřili po jeho smrti zaměstnanci monumentálním, čtrnáct metrů vysokým pomníkem. Dovede vás k němu žlutá turistická značka na naučné stezce **Paraplíčko** s nejkrásnější vyhlídkou na celý hrad. Byla by škoda alespoň zčásti neprozkoumat i zdejší krajinu. Vybrat si můžete z několika značených vycházkových okruhů od 3 do 8 kilometrů. Cesty vás zavedou na tajná lesní místa s kouzelným pohledem na hrad a okolní přírodu v kaňonu řeky Berounky. Rovinu v křivoklátském terénu nečekejte; ale ta trocha námahy bude stát za to. A pokud se chcete projít, ale na žádnou velkou túru po kopcích se necítíte, je tu ještě jedna možnost zajímavá hlavně pro děti...

U turistického rozcestníku Křivoklát – hrad odbočte za pivovarské sklepy a po lesní pěšině jděte dalších asi 20 minut. Pozorně sledujte pravou stranu, ze které se připojuje další z lesních cestiček. Po ní pokračujte asi 5 minut, než vás přivítá dřevěná socha veverka. To je důkaz, že jste trefili na okružní **dendrologickou stezku**. U veverka se dejte vlevo, až dojdete k informační tabuli, která se věnuje dřevinám a jejich využití. Popisuje nejběžnější druhy stromů, které se v křivoklátské krajině objevují, ale ten, který stojí v její blízkosti, na tabuli uveden není.

Jaký je název stromu, který je označen tabulkou „Významný strom“?

Jedná se o jasan ztepilý.

Bohužel vzhledem k jeho stáří a napadení dřevokaznými houbami musel být radikálně prořezán.

Cesta vede dál kolem skluzavky do rekreačního areálu s přístřeškem, dětským hřištěm, geologickou expozicí i dřevěnými modely volně žijících zvířat. Bosou nohou projdete smyslový chodník vysypaný přírodninami a dostanete se

zpátky na dendrologickou stezku. Dejte se po ní vpravo, až přibližně po 150 metrech dojdete k pěšině, která vás dovede k zástavbě domů a dále k Informačnímu centru Lesů ČR. Odsud už je to jen kousek zpátky na parkoviště.

NÁVŠTĚVNÍ DOBA

Únor, březen: SO-NE

Duben-říjen: ÚT-NE

Listopad, prosinec: SO-NE

PROHLÍDKOVÉ OKRUHY

- Hradní paláce (80 minut)
- Gotické paláce (60 minut)
- Celým hradem (100 minut)
- Hradby a Velká věž – bez průvodce (20 minut)

AKCE

Knížecí Velikonoce na Křivoklátě (březen, duben), Křivoklátské hradní slavnosti (červenec), Středověké víkendy (letní sezóna), Scénické noční prohlídky (letní sezóna), Královský advent na hradě Křivoklát (prosinec)

KŘIVOKLÁT VE FILMU

Škola princů, Anděl Páně, Bathory, Kletba bratří Grimmů, Jak si zasloužit princeznu, Tři veteráni, Sůl nad zlato, Třetí princ, Honza málem králem, Jak se budí princezny, Noc na Karlštejně

2. KONOPIŠTĚ

konec starých časů

„Tak nám zabili Ferdinanda!“ mohlo se nést chodbami konopištského zámku, jehož posledním majitelem nebyl nikdo jiný než následník rakousko-uherského trůnu František Ferdinand d'Este. Ten zámku vtiskl jeho současnou podobu, umístil do něj své rozsáhlé sbírky a okolí proměnil v romantický krajinářský park, který dodnes neztratil nic ze svého kouzla. Konopiště bylo však hlavně bezpečným přístavem jedné rodiny, která tu strávila nejšťastnější chvíle svého rodinného života. Tak přijměte pozvání na návštěvu...

TRASA »»»

centrální parkoviště Konopiště »»» po červené turistické značce k rozcestníku Konopiště-rybník »»» zámek Konopiště »»» podél rybníka po NS Historie a příroda konopištského zámeckého parku »»» Žofiin most »»» Tuškov »»» Růžová zahrada »»» medvědárium »»» centrální parkoviště Konopiště

Délka trasy: 5 km

Zámek Konopiště patří mezi naše nejkrásnější a nejzachovalejší zámky. Jeho historie sahá až do konce 13. století, kdy tu po vzoru francouzských pevností vyrostlo nedobytné sídlo se čtyřmi branami, válcovými věžemi i padacím mostem.

Jak šel čas, měnila se podoba i majitelé, až v roce 1887 zakoupil celé konopištské panství za sumu 2,5 mil. zlatých následník císařského trůnu arcivévoda František Ferdinand d'Este. Nový zámecký pán se pustil do oprav zhurta... Přizval si k ruce architekta Josefa Mockera, který už měl v té době

zkušenosti s přestavbou Karlštejna, a svěřil mu plány na obnovu zchátralého zámku. Nechal dostavět zbourané věže, obměnil interiéry i zahradu a v duchu romantické gotiky vrátil Konopišti jeho původní starobylý vzhled. Františkovým záměrem bylo vybudovat reprezentativní sídlo pro budoucího císaře a zároveň příjemné a pohodlné bydlení pro svou rodinu. Nechyběly ani takové moderní vymoženosti jako ústřední topení či výtah. Interiéry byly upraveny tak, aby zde mohl soustředit velké sbírky uměleckých předmětů, obrazů, zbraní a loveckých trofejí.

ZAJÍMAVOST

Přídomek d'Este získal František Ferdinand ve dvanácti letech po svém vzdáleném příbuzném Františku V., vévodovi z Modeny. Bezdětný modenský vévoda František z Este projevil zájem ustanovit svým jediným dědicem některého ze svých mladých příbuzných. Ovšem jen za podmínky, že dotyčný dědic připojí ke svému jménu rodové přízvisko d'Este a do roka se naučí slušně italsky. Zatímco mladší z bratrů Otto požadavek naučit se italsky striktně odmítl, František Ferdinand souhlasil. Vzdálený habsburský strýček byl multimilionářem a vlastníkem mnoha panství, jen jeho závět měla pět set stránek. Dědictví zahrnovalo asi osm milionů zlatých, pozemky v Itálii, paláce v Modeně, Římě, Benátkách a Vídni, statky v Uhrách a Bavorsku, jihočeské panství Chlum u Třeboně a cenné umělecké sbírky. Z Františka se tak rázem stal jeden z nejbohatších mužů v monarchii.

Z centrálního parkoviště vyrazíte k zámku po červené turistické značce. Vede po pohodlné asfaltové cestě kolem staré myslivny a menší obory s daňky až k hrázi rybníka. Turistický rozcestník napovídá, že stezek vybízejících

k procházkám je tu víc než dost. Vy odbočíte za informačním centrem doleva, minete sochu sv. Jana Nepomuckého i sousoší rolníků z potlačeného selského povstání v roce 1775.

A to už se před vámi otevře pohled na západní průčelí zámku s nárožními věžemi s okny ve tvaru klíčových střílen.

Než se vydáš na průzkum interiéru zámku, zkus na jeho fasádě najít erb Františka Ferdinanda d'Este.

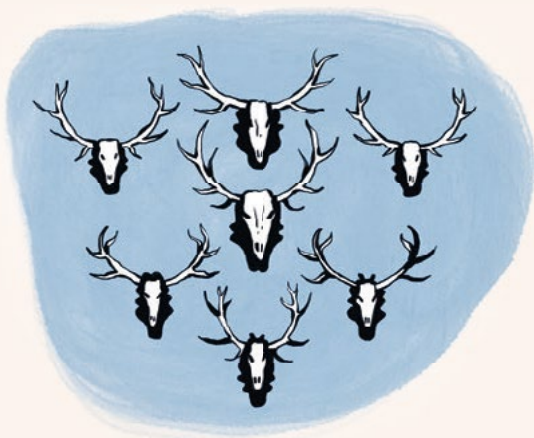
(Nápověda: Jeho součástí byl v horní části i český dvouocasý lev nebo slovenský dvojrámenný kříž.)

I když to tak na první pohled nevypadá, zámek Konopiště je vskutku rozlehlý a na jeho důkladné prozkoumání jeden výlet rozhodně nestačí. Nabízí se tu hned 4 plnohodnotné prohlídkové okruhy a několik doplňkových expozic k tomu. Zatímco reprezentační a hostinské salony jižního křídla zámku představují návštěvníkům průřez těmi nejkrásnějšími a nejzajímavějšími sbírkovými předměty, co jsou na Konopišti k vidění, druhý zámecký okruh prochází nejstaršími gotickými a renesančními prostory v severním křídle zámku. Zavede vás do kaple sv. Huberta, pánského salonu s orientálním harémem a vyhlášené zbrojnice arcivévody. Jedním z nejcennějších kousků je tu unikátní turnajová zbroj ze 16. století, vyrobená v Miláně pro italského jezdce. Je zdobena zlatem a její celková váha je odhadována na 110 kg. Je pochopitelné, že jezdce na koně museli zvedat pomocí zvedacího kladkového systému a pohyb

Vstoupíte na **dolní nádvoří**, odkud se vyrazí na prohlídkové trasy.

i orientace v takové zbroji byla značně omezená.

Další okruh se věnuje lovecké vášni arcivévody Františka Ferdinanda d'Este a představuje jak významné **lovecké trofeje**, tak slavnou sbírku zbraní. Stěny zámeckých místností pokrývá jedna z neobsáhlejších sbírek loveckých trofejí u nás. Každé paroží a vycpaninu označuje štítek s datem a místem, kde byla zvěř skolena. Řadu vzácných trofejí si František Ferdinand dovezl ze své cesty kolem světa.

ZAJÍMAVOST

V roce 1892 byla u Františka diagnostikována tuberkulóza. Na tuto nemoc zemřela v pouhých 28 letech jeho matka a léčba byla tehdy velmi omezená. Lékaři doporučovali především klid a pobyt ve zdravém prostředí. Pacienti byli posíláni buď do horských oblastí, nebo do Středomoří a některým z nich to k uzdravení opravdu pomohlo.

V případě následníka trůnu lékaři považovali za postačující roční cestu kolem světa. Loď vyplula 15. prosince 1892 a její trasa vedla přes Egypt, Indii, Indonésii, Austrálii, Čínu, Japonsko, Kanadu, USA, Francii a Německo. Když se v říjnu následujícího roku František vrátil do Rakouska, vyslovili lékaři plnou spokojenost s jeho zdravotním stavem, avšak po celý další život si musel dávat dobrý pozor, aby se příliš nezpotil či neprochládl. To vysvětluje, proč jsou součástí zámecké kaple i kachlová kamna.

Pokud si chcete udělat představu o životě na zámku v dobách monarchie, navštivte exkluzivní trasu **Soukromé pokoje rodiny Františka Ferdinanda d'Este**. Místnosti ve 3. patře zámku jsou zařízeny dle fotodokumentace tak, jak vypadaly na přelomu 19. a 20. století, kdy tu žila šťastně a spokojeně rodina následníka trůnu. Prohlídky se může zúčastnit nejvíce 8 návštěvníků ve skupině, a proto je třeba předchozí rezervace.

Projdete soukromou jídelnou, kde se rodina scházela, do pracovny Františka Ferdinanda, kde je dodnes položený jeho

osobní deník, kam si zapisoval všechny své schůzky a jednání.

Jeho manželce Žofii sloužil růžový salonek a svědčí o její lásce ke svým dětem. Pokoj je totiž zcela zaplněn rodinnými fotografiemi a k vidění je tu i telegram s blahopřáním k prvnímu narozenému dítěti – malé Žofince. Ložnice byla zařízena až krátce před sňatkem Františka Ferdinanda a Žofie a novomanželé tu strávili svou svatební noc. Další část obývaly jejich děti: Žofie, Max a Ernest. Nahlédnete do jejich ložnic, herny i pokoje obývaného vychovatelem Abbém Stanovským. Celé křídlo uzavírá hudební salon.

Jaký zajímavý exponát je vystaven v prosklené vitríně v hudebním salonku?

Jsou to bílé šaty

Žofie Chotkové, které měla na sobě v onen osudný den, kdy byli spolu s manželem zastřeleni. Když se dobře zadíváte, najdete v nich i díru po střele, která Žofii způsobila smrtelné zranění.

ZAJÍMAVOST

Byla to láska jako z románu... Kdy a kde se ti dva seznámili, zůstane už navždy hádankou. Jisté je, že když se na podzim roku 1894 setkali na slavnostním plese v Praze, jiskra mezi nimi přeskočila naplno. Žofie Chotková sice pocházela ze starobylého českého šlechtického rodu, byla vzdělaná a uměla hovořit několika jazyky, ale to z ní rozhodně nedělalo vhodnou nevěstu pro následníka trůnu. Není divu, že ti dva svůj vztah úzkostlivě tajili. Skandál vypukl v roce 1898, kdy byla Žofie zaměstnána jako dvorní dáma arcivévodkyně Isabelly z Croy v Prešpurku (dnešní Bratislavě). Následník trůnu sem zajížděl tak často, jak jen to bylo možné, takže si arcivévodkyně jeho návštěvy vysvětlovala jediným možným způsobem: František Ferdinand se chce ucházet o některou z jejích dcer! Ale spletla se. Když jednoho dne Isabella našla následníkům zapomenutý medailon, neodolala zvědavosti – a uvnitř našla podoběnku obyčejné dvorní dámy. Na císařském dvoře vypuklo pozdvižení: arcivévodkyně okamžitě Žofii propustila a císař pohrozil, že kdyby to ti dva náhodou mysleli vážně, vyloučí jejich děti z nároku na trůn. František Ferdinand souhlasil. Překvapený císař mu dal roční lhůtu na rozmyšlenou, ale nic se nezměnilo, i když Žofii vyhrožovali klášterem a následníkovi dokonce blázincem! Svatba se konala v tichosti roku 1900 na zámku v Zákupích. Účastnili se jí jen nejbližší přátelé a rodina hraběnky, ten den povýšené na kněžnu z Hohenbergu. To však nic nezměnilo na jejím postavení u dvora; Žofie si musela nechat zajít chuť na rodinné obědy, při slavnostech stála až za nejmladší členkou rodiny, neměla k dispozici dvorní kočár a nepříslušelo jí ani dvorní lóže v divadle. Arcivévoda se toto ponižující postavení snažil své ženě všemožně vynahradiť a navzdory všem příkořím a drobnohledu závistivců bylo jejich manželství velmi šťastné. Do čtyř let se manželům narodily tři děti a idylku ukončil až osudný sarajevský atentát.

Z nádvoří zámku lze vstoupit do bývalé konírny, kde je umístěna zábavná **střelnice**. František Ferdinand a jeho přátelé tady zdokonalovali své lovecké dovednosti cvičením střelby na pohyblivé terče. Pod jižní terasou zámku se v rozlehlých prostorách bývalé oranžerie nachází více než 800 uměleckých předmětů, soch, reliéfů, obrazů i pohárů, mincí nebo dýmek, které spojovalo stejné téma a tím je svatý Jiří. František sbíral vše, co se sv. Jiří nějak týkalo, a pro získání

dalšího exponátu do své sbírky neváhal udělat téměř cokoli; jakmile spatřil na kamnech byt jen jedinou kachličku s Jiřím, kterak vítězí nad drakem, zakoupil celá kamna, nechal je zbořit a odnesl si jen výjev s podobiznou světce. František Ferdinand se prý chtěl svou kolekcí z celé Evropy vyrovnat snažení britského krále Eduarda VII., se kterým ho pojila stejná sběratelská záliba. Rozhodl se, že až svou sbírkou anglického krále předčí, pozve ho na koroptví hon a potom

ho zaskočí svým velkolepým překvapením. Celých dvacet let trpělivě strádal a opatroval svůj poklad, ale vysněného okamžiku se nakonec nedočkal.

Františka by jistě potěšilo, kdyby věděl, že jeho **muzeum sv. Jiří** jednou získá prestižní ocenění EUROPA NOSTRA za nejlepší expozici v Evropě. Pyšní se jí od roku 2003 a bezesporu právem. Zámecké komnaty bychom měli za sebou a teď je čas se trochu protáhnout.

Konopištský park patří mezi největší a nejhodnotnější krajinářské parky u nás a je protkán řadou cestiček i naučných

stezek. Součástí parku je i rozlehlý rybník a právě k němu se vydejte nejdříve. Od zámku se vraťte po pěšině kousek zpátky a podél břehu rybníka pokračujte po značené naučné stezce „Historie a příroda konopištského zámeckého parku“. Cesta vás provede od hráze rybníka ke křižovatce u dřevěné sochy medvěda Jiřího, minete přírodní divadlo po levé straně a kotvu potopené válečné francouzské lodi na břehu rybníka. O pár kroků dál dojdete ke kříži arcivévody Ferdinanda a Žofie, na němž je vyznačeno datum úmrtí obou manželů.

Kdy došlo k tragickému úmrtí následníka trůnu arcivévody Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželky Žofie?

Oba manželé byli zastřeleni v Sarajevu dne 28. června roku 1914.

ZAJÍMAVOST

Je smutnou ironií osudu, že první oficiální cesta, na kterou směli jet manželé společně, byla právě osudná cesta do Sarajeva. Coby generální inspektor armády se měl František Ferdinand zúčastnit vojenských manévřů v Bosně a Hercegovině. Na programu posledního dne jejich pobytu, tedy 28. června 1914, byla oficiální prohlídka Sarajeva včetně návštěvy radnice. Když se kolona vozů proplétala úzkými uličkami starého města, dostal se vůz s Františkem Ferdinandem a jeho ženou Žofíí do těsné blízkosti překvapeného atentátníka Gavrila Principa, který v tu chvíli stál necelé dva metry od nich a nemohl manželský pár minout. Jedna střela přerušila břišní aortu Žofie a na místě ji usmrtila a druhá zasáhla krční tepnu Františka Ferdinanda, který zemřel asi o čtvrt hodiny později.

Pokračujte podél rybníka až k rozcestí u **Žofina mostu**, který je místem, kde se

údajně zjevuje jeden z konopištských přízraků.

POVĚST

V dobách, kdy uprostřed nádherných lesů stával hrad, žil na Konopišti bohatý pán, milovník honů, koní, a hlavně dobrý hospodář. Není divu, že nashromáždil velké bohatství, o které se ovšem hodně bál. Vždyť v okolních lesích se to jen hemžilo loupežníky. Dlouho hledal vhodné místo, kam by jmění ukryl, a tak si nechal zavolat několik silných mužů z hradní čeládky. „Sestoupíte do nejhlubšího sklepení a tam vykopete novou chodbu ještě hlubší, než je ta dnešní,“ přikázal a muži se jen divili, proč taková práce, když sklepy jsou prostorné a místa pro další sudy s vínem je tam až dost. Ale nereptali, rychle splnili úkol a pak do podzemí skulili podle příkazu ještě pár prázdných sudů. Do večera byli hotovi a šli spát. Rytíř pak nanosil celý poklad do tajné skrýše, a ještě stačil novou chodbu zasypat. Dobře věděl, že si nemůže tajemství odnést do hrobu, a tak druhý den vyhledal svoji nejmladší dceru, dívku moudrou a laskavou. „Jsi jediná, komu můžu své tajemství svěřit. Vím, že bohatství užiješ k prospěchu druhých, ne pro nějaký svůj sobecký rozmar. Peníze nerozházíš, ale ušetříš a použiješ až v opravdové nouzi,“ prorokoval děvčeti. Rytíř po čase zemřel, z dívky vyrostla hezká žena, stejně oblíbená, jako byl její otec. Dědictví spravovala tak dobře, že pro poklad nikdy jít nemusela. Nikdo se ale od ní ani nedozvěděl, kde jsou dukáty schované. Dožila se vysokého věku a pak se jednoho dne v klidu odebrala k Pánu. Konopiště ale neopustila. Její duch se objevuje u kapličky poblíž zámku a o půlnoci obchází krajem, vystupuje na věž a sleduje, zda lidem nehrozí nějaké nebezpečí. Až nastane opravdu velká nouze, poctivého člověka dovede k sudům plným zlata.

Od turistického rozcestníku se vydejte vzhůru do kopce. Budete procházet lesem na vrchu Tuškov, který v minulosti

býval místem tradičních slavnostních ukončení honů konopištských myslivců, tzv. výřadů.

Tuto část cesty kopíruje naučná stezka „Pod stromy“. Jaké dva druhy listnáčů najdeš na informačních tabulích?

Je to dub letní a buk lesní.

Až dojdete k místu, kde se lesní pěšina kříží s pohodlnou asfaltovou cestou, vydejte se po ní zpět směrem k zámku. Asi po deseti minutách chůze se octnete před vstupem do nejkrásnější a nejbarevnější části parku, do **Růžové zahrady**. František tu nechal pro svou milovanou Žofii vysázet 7 000 keřových a 1 500 vysokokmenných růží všech možných tvarů, barev a vůní. Oválná zahrada je rozdělená na menší geometrické části, v nichž můžete vidět procházející se pávy. Zahrada byla bohatě osazena také sochařskými díly; sochami antických božstev, obelisky a kamennými vázami. Dominantou prostoru je

Kleopatřin sloup uprostřed, který František získal jako součást pohádkového dědictví z italské Modeny. Nad rovnou plochou zahrady na terase byly zbudovány **skleníky** pro teplomilné rostliny, kde vévodily palmy a orchideje. Pěstuje se tu i do výše se pnoucí světle žlutá růže, kterou milovala hraběnka Žofie. Protože ji dostala od anglického maršála Neela, říká se jí „maršálka“. Kolem skleníku se vracejte vzhůru k zámku. Míjet budete **křížovou cestu se 14 zastaveními** a **lurdskou jeskyní**, nepřehlédnutelnou **Neptunovu kašnu** po pravé ruce a **sochu boha Jana** po ruce levé.

Čím je zvláštní socha římského boha Jana?

Socha se zlacenou korunou představuje muže se dvěma tvářemi – mladíka a starce.

Jan byl v římské mytologii uctíván jako bůh vrat, vchodů a nových začátků. Také

proto se nachází v blízkosti krásné **barokní brány nazývané Kaňka** podle

svého stavitele Františka Maxmiliána Kaňky. Je památkou na dobu, kdy zámek vlastnili ještě Vrtbové. Ti ve 20. letech 18. století ukončili budování východního vjezdu do zámku, k němuž vedla přímá cesta lemovaná lipovou alejí s mostem přes hradní příkop.

Obyvatelem hradního příkopu je od roku 2011 **medvěd Jirka**. Chov medvědů má na Konopišti dlouholetou tradici. Jisté je, že medvědi zde žili už předtím, než panství

zakoupil František Ferdinand d'Este. Jirka je druhem medvěda ušatého, narodil se v ZOO Lešná, na Konopiště se dostal v šesti letech a stal se miláčkem malých i velkých návštěvníků.

Není žádné překvapení, že se pohádkový zámek

Konopiště stal mnohokrát rájem filmařů. Natáčela se tady také oblíbená pohádka, kde hraje jednu z důležitých rolí právě medvěd.

Jak se jmenuje pohádka, v níž se zámek Konopiště stal svědkem námluv mezi princeznou Růženkou a princem Jiřím?

Zámek posloužil jako kulisa pro natáčení pohádky „Jak se budí princezny“ a námluvy dopadly stejně jako princův zápas s medvědem – neslavně.

Podél příkopu pokračujte ke skupině soch antických božstev a před nimi odbočte na lesní cestu, která vás dovede

zpátky k parkovišti. A cestou můžete popřemýšlet, jak Konopiště ke svému jménu přišlo...

Podle které rostliny, ve středověku využívané pro výrobu provazů, pytlů, textilu či papíru, je zámek pojmenovaný?

Na kopci, kde dnes stojí zámek, v minulosti hojně rostlo konopí seté a od konopí je to jen krůček ke Konopišti.